

СЕКЦІЯ 2. СТРАТЕГІЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ЕКОЛОГІЧНА РЕПАРАЦІЯ

Бондаренко О. Є.

аспірант

Львівського національного університету імені Івана Франка

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-337-1-14>

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ ЗАПОДІЯНИХ УКРАЇНІ РОСІЙСЬКОЮ АГРЕСІЄЮ

Розв'язана росією війна проти України 24 лютого 2022 року стала найжорстокішим та наймасштабнішим воєнним конфлікту в цьому столітті, який призвів до неймовірних людських втрат. Мільйони людей змушені були покинути своє житло, шукаючи притулок в інших регіонах України та за її межами. Масштаби руйнувань вражають своїми обсягами та ступенем руйнації як соціальної інфраструктури, так і транспортної, енергетичної інфраструктуру, підприємств як державного так і приватного сектору.

Крім значних руйнації у всіх сферах економіки, війна спричинила також і колосальне пошкодження різних видів навколишнього середовища, включаючи водні ресурси, ґрунти, повітря та біорізноманіття, знищення цілих екосистем, що неминуче призводить до важких наслідків для здоров'я населення та економіки.

Одним з важливих етапів в відшкодуванні екологічної шкоди спричиненої воєнними діями РФ на території України стала робота з її документування, розгорнута з перших місяців війни.

За підтримки національних, міжнародних інституцій, структур приватного сектору економіки були створені он-лайн ресурси для збору інформації. Найбільш відомі з яких: онлайн-сервіс державних послуг «Дія» [1], WarCrimes.gov.ua [2], damaged.in.ua [3], ecozagroza.gov.ua [4], dsns.gov.ua [5], ecoaction.org.ua [6], zoinet.org [7] тощо.

Оцінка шкоди і збитків довкіллю та потреб на відновлення довкілля внаслідок російської збройної агресії є важливою складовою в механізмі відшкодування екологічної шкоди. Підтвердженням важливості цього етапу, стало включення його до Плану відновлення України, представленим Урядом України у липні 2022 року на конференції в Лугано [8]. Однією зі стратегічних програм Плану відновлення України

стала «Відбудова чистого та захищеного середовища і забезпечення сталого розвитку в синхронізації з Зеленою Угодою ЄС», яка включає проект «Оцінка шкоди і збитків довкіллю та потреб на відновлення довкілля внаслідок російської збройної агресії» до 2023–2025 років [8].

Значною працею по оцінці спричиненої шкоди, в рамках визначеною державою програми, та на основі визнаній на міжнародному рівні методології, стала оцінка підготовлена Світовим банком спільно із Урядом України та Європейською Комісією «Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення – серпень 2022» [9]. Відповідно до якої, вартість потреб на відбудову та відновлення, ще станом на 1 червня 2022 р., оцінювались в понад 349 млрд. доларів США, в тому числі шкода навколишньому середовищу оцінювалась у розмірі шкоди, завданої земельним ресурсам (у складі шкоди завданої агропромислового комплексу) – 19 млрд доларів США, шкода лісовим насадженням була оцінена в 2,4 млрд. доларів США, розмінування та знешкодження вибухонебезпечних предметів – 73 млрд доларів США [9].

Наступним кроком, стала оцінка Світового банку «Україна: оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (лютий 2022 – лютий 2023)» станом на 24 лютого 2023 року, в якій потреби на відновлення оцінювались вже в розмірі 411 млрд доларів США [10], в тому числі екологічні збитки оцінувались лісам – у розмірі 2 млрд доларів США, витрати на розмінування – 38 млрд. доларів США, шкода земельним ресурсам оцінювалась (у складі агропромислового комплексу) – 30 млрд доларів США [10].

Дані для підготовки звітів були зібрані переважно віддалено, але перевірялися за допомогою наземної інформації отриманої від Уряду України, місцевих агенцій, Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних партнерів та експертів, в тому числі панелі моніторингу «ecozagroza.gov.ua», Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

З кожним днем війни розмір шкоди тільки зростає, в зв'язку з чим, виникла потреба в оцінці сукупного рівня збитків станом на 01 січня 2024 року, в зв'язку з чим Урядом України, Світовим банком, спільно з Європейською комісією ООН та партнерами розпочата робота по здійсненню третьої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення України.

Не дивлячись на те, що військові дії тривають, на національному та міжнародному рівнях розпочато співробітництво над створенням міжнародного механізму з відшкодування шкоди, спричиненої російською федерацією в результаті воєнної агресії.

Першим і надважливим результатом цієї праці стала прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 14 листопада 2022 року Резолюції A/RES/ES-11/5 «Сприяння здійсненню правового захисту та

забезпеченню відшкодування збитків у зв'язку з агресією проти України», якою задекларовано, що «російська федерація має бути притягнута до відповідальності за будь-які порушення міжнародного права в Україні або проти неї» [11] і що «російська федерація повинна нести правові наслідки всіх своїх міжнародно-протиправних дій, включаючи відшкодування шкоди, включаючи будь-яку шкоду, спричинену такими діями» [11] та зафіксована пропозиція «створити міжнародний реєстр збитків, який би служив документальною формою запису доказів та інформації про претензії щодо збитків для всіх зацікавлених фізичних і юридичних осіб та держави Україна, спричинені міжнародно-протиправними діями російської федерації в Україні або проти України, а також для сприяння та координації збору доказів» [11].

Наступним, не менш важливим кроком в створенні міжнародному механізму відшкодування збитків стало прийняття Резолюції СМ/Res(2023)3 «Про створення Розширеної часткової угоди про реєстр шкоди, заподіяної агресією російської федерації проти України», прийнятою Комітетом міністрів 12 травня 2023 року, якою було вирішено «створити Розширену часткову угоду про Реєстр шкоди, заподіяної агресією російської федерації проти України» [12], який слугуватиме для документування доказів та претензії щодо інформації про збитки, «завдані всім зацікавленим фізичним і юридичним особам, а також державі Україна (включаючи її регіональні та місцеві органи влади, державні чи контрольовані установи), завдані 24 лютого 2022 року або після цієї дати на території України в межах її міжнародно визнаних кордонів, що поширюються на її територіальні води, внаслідок міжнародно-протиправних дій російської федерації в Україні на території України» [12].

На сьогодні, сформовані керівні та виконавчі органи Реєстру збитків та 11 грудня 2023 року у Гаазі (Нідерланди) на засіданні Ради реєстру збитків, розпочата робота над процедурами та правилами роботи Реєстру, категорій збитків (в тому числі екологічних), вимог до доказової бази тощо. Очікується, що Реєстр запрацює у першому кварталі 2024 року.

Реєстр збитків, який включає цифрову платформу з усіма даними про претензії та докази, є складовою майбутнього механізму компенсації, який ще належить створити.

Форма майбутнього механізму компенсації буде визначена окремим міжнародним інструментом у співпраці з Україною. Вона може включати комісію з розгляду претензій і компенсаційний фонд, уповноважений розглядати претензії та виносити рішення та/або виплачувати компенсацію за шкоду, збитки чи травми, спричинені

міжнародно-протиправними діями російської федерації в чи проти неї Україна [12].

Наразі ведеться активна співпраця на міжнародному рівні щодо практичного втілення майбутніх шляхів наповнення компенсаційного фонду, основу якого повинні скласти заморожені активи як рф так її громадян. Це передбачає створення правового механізму як на міжнародному рівні, так і на рівні національного законодавства країн, де знаходиться велика кількість заморожених російських активів, які за приблизними розрахунками оцінюються у розмірі 500 млрд доларів США.

Список використаних джерел:

1. Онлайн-сервіс державних послуг «Дія». URL: <https://diia.gov.ua/> (дата звернення: 15.12.2023).
2. Онлайн платформа Офісу генерального прокурора. URL: <https://warcrimes.gov.ua/>(дата звернення: 15.12.2023).
3. Онлайн ресурс Ініціативи «Росія заплатить». URL:<https://damaged.in.ua/> (дата звернення: 15.12.2023).
4. Офіційний ресурс Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL:<https://ecozagroza.gov.ua/> (дата звернення: 15.12.2023).
5. Офіційний вебсайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій. URL: <https://dsns.gov.ua/> (дата звернення: 15.12.2023).
6. Вебсайт громадської організації Центр екологічних ініціатив “Екодія”. URL: <https://ecoaction.org.ua/> (дата звернення: 15.12.2023).
7. Вебсайт некомерційної організації зі штаб-квартирою в Женеві Zoі Environment Network. URL: <https://zoinet.org/> (дата звернення: 15.12.2023).
8. План відновлення України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/environmental-safety-assembly.pdf> (дата звернення: 15.12.2023).
9. Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення – серпень 2022» (серпень 2022 р.). URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099445209072239810/pdf/P17884304837910630b9c6040ac12428d5c.pdf> (дата звернення: 15.12.2023).
10. Україна оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (лютий 2022 – лютий 2023). URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099184503212328877/p1801740d1177f03c0ab180057556615497> (дата звернення: 15.12.2023).
11. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/ES-11/5 «Сприяння здійсненню правового захисту та забезпеченню відшкодування збитків у зв’язку з агресією проти України». URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/N22/679/12/PDF/N2267912.pdf?OpenElement> (дата звертання: 15.12.2023).
12. Резолюцією СМ/Res(2023)3 «Про створення Розширеної часткової угоди про реєстр шкоди, заподіяної агресією Російської Федерації проти України», прийнятою Комітетом міністрів 12 травня 2023 року. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680ab2595 (дата звертання: 15.12.2023).